

Constantin MURGOCI

ITINERAR FOTOGRAFIC ÎN VIAȚA ȘI OPERA LUI GHEORGHE MUNTEANU-MURGOCI

Imagini vechi ori mai noi, familiar sau mai puțin, atât de aproape în spațiu și totuși atât de departe în timp...

Nu ne-am pus niciodată întrebarea dacă viața unui om poate fi exprimată printr-o serie de fotografii și de aceea facem această încercare acum, cu ocazia aniversării a 140 de ani de la nașterea savantului Gh. Munteanu-Murgoci, a cărui viață și activitate putem spune că au fost fascinante și că niciodată nu vor putea fi descifrate pe deplin. Spun aceasta pentru că, datorită mării sale modestii – știind că se trăgea dintr-o familie de oameni simpli, oieri din Munții Buzăului, iar majoritatea confracților săi se trăgeau din familii de intelectuali sau cu o stare material superioară –, a lăsat în urmă relativ puține informații privind biografia sa. Opera vastă și diversă, viața tumultuoasă, patriotismul înalt pot în bună măsură să-l caracterizeze.

Trebuie să mai evidențiem un aspect de ordin general și totuși important, și anume, epoca în care s-a născut și a trăit și și-a încheiat prematur existența cel care a fost Gh. Munteanu-Murgoci. Sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, care a fost pentru România o perioadă de mari realizări, o epocă de avânt al culturii, al științelor, al tehnicii, a fost și epoca realizării marelui deziderat național – unirea tuturor românilor într-un stat național român. Iată dar contextul general, epoca în care a trăit savantul Gh. Munteanu-Murgoci.

Începem periplul fotografic cu o fotografie având drept protagoniști pe tatăl viitorului savant, Radu Murgoci, în uniformă militară, ceea ce ne dovedește că a luptat în Războiul de Independență de la 1877 (fig. 1). Poza a fost făcută în 1878, pentru că printre medaliile de pe pieptul său se află și Medalia comemorativă rusă a războiului 1877-1878, decernată de țarul Alexandru al II-lea, în 1878, luptătorilor cu merite deosebite în război. Pe pieptul său se mai află: *Virtutea Militară*, *Crucea „Trecerea Dunării”* și *Medalia Apărătorii Independenței*, iar pe mâneca mantalei observăm tresa cu gradul de sergent. De aici putem trage concluzia că Radu Murgoci era știutor de carte. Micul Gheorghe (în certificatul de naștere Gheorghii, care stă în picioare alături de tatăl său, are aici vârsta de 6 ani.

Fig. 1.

Radu Murgoci – acest bărbat voinic, mândru, este cel care și-a dat la școală cei doi copii: băiatul, Gheorghe, care va ajunge un mare savant în domeniul științelor naturii, și fata, Maria, care va urma oarecum același traseu al educației și va ajunge profesoară de chimie și directoarea unui liceu de fete din București.

Imaginea următoare ne arată certificatul de naștere al viitorului savant (fig. 2), din care aflăm data la care a fost înregistrată nașterea copilului – 27 iulie 1872 – la Brăila (unde părinții săi aveau o casă), vârsta tatălui, 28 de ani, și vârsta mamei, Eustina (născută Iustina Olteanu), 23 de ani. În mod cert copilul fusese născut cu câteva zile mai înainte, deoarece declararea se făcea după două-trei zile.

O altă fotografie (fig. 3) ne înfățișează pe viitorul savant în postura de elev al Liceului „Nicolae Bălcescu” din Brăila, unde era cunoscut pentru inteligența sa scilicet și pentru

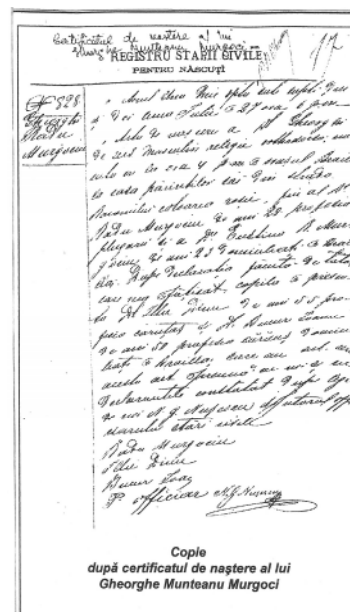

Figura 2

Figura 3

Figura 4

porecla „munteanul” (pe care i-o dăduseră colegii săi, spre a-l deosebi de ei, care erau născuți la câmpie, denumiți de munteni „cojani”), această poreclă fiind însușită de acesta și purtată cu mândrie și cu cinste până la moarte. De altfel, savantul a afirmat în fața unor prieteni intimi, de multe ori, faptul că se trăgea de la Bisoca – o localitate montană situată la acea vreme în plasa Râmnicu Sărat. Mai trebuie să menționăm că, încă din liceu, tânărul Murgoci îndrăgește științele naturii, un rol hotărâtor având profesorul Theodor Nicolau – pionier al geologiei românești.

În 1891, tânărul Murgoci termină cursurile liceale, iar în 1892 trece examenul de bacalaureat. În același an se înscrie la Universitatea din București, Secția de științe fizico-chimice (fig. 4). Puțin mai târziu va urma și cursurile Școlii Normale Superioare, înființată pe lângă universitate și care avea drept scop pregătirea și perfecționarea profesorilor din învățământul preuniversitar.

Figura 5

Figura 6

Trecem la o serie de fotografii (fig. 5 și 6) ale tânărului Murgoci, care-și urmează studiile în mod strălucit, profesorul Dimitrie Negreanu (1858-1908) numindu-l asistentul său la Catedra de fizică, însă profesorul Ludovic Mrazec (1867-1944), care în acea perioadă organiza Catedra de mineralogie din cadrul Facultății de Științe, îl cooptează la amenajarea Laboratorului de mineralogie și petrografie – și astfel tânărul student îmbrățișează mai vechea lui pasiune, științele naturii, de care nu se va mai despărți până la sfârșitul vieții. Împreună cu profesorul Mrazec, face primele cercetări și va publica lucrări din domeniile mineralogiei, petrografiei, geografiei și speologiei. În 1895, tânărul Murgoci își ia licența în științe fizico-chimice. Îndrăgostit de mineralogie, sub îndrumarea profesorului Ludovic Mrazec, cel care din 1906 va fi mulți ani directorul Institutului Geologic al României, pe care l-a înființat, Murgoci pleacă la Viena, unde, la Universitatea de acolo, va studia un an de zile cu profesorii Tschermak, Becke și Becwerth și de unde va pleca la München, unde putea să-și dea doctoratul. Aici va mai studia la universitate încă un an de zile, cu marii profesori Groth și Weinschenk. În 1900, susține tot aici teza de doctorat, intitulată *Über die Einschlüsse von Granat-Vesuvianfels in dem Serpentin des Parângu-Massivs* (*Asupra incluziunilor de granat și vezuvoian în serpentinele din masivul Parâng*), lucrare care va fi apreciată cu *magna cum laude*. Activitatea sa se va împărți între predare în mediul liceal și cel academic, cercetare, pe care o va face în țară și străinătate, și editare, în țară, de manuale, cursuri universitare și lucrări științifice, precum și în străinătate, de lucrări științifice. În 1902, pe când era profesor de științele naturii la Liceul Sf. Apostoli Petru și Pavel din Ploiești, tânărul Murgoci susține și teza de docență la Universitatea din București, cu monografia *Zăcămintele succinului în România*, fiind primul docent din România al acestei universități.

O altă fotografie, realizată în anul 1904, îl înfățișează alături de soția sa, Agnes Kelly, devenită Murgoci (fig. 7). Nunta a avut loc la Londra, în același an. Nu putem trece mai departe fără să amintim cine era soția profesorului Murgoci.

Figura 7

Născută în Australia și provenită dintr-o familie din Scoția, aceasta făcuse studiile în Anglia, luându-și doctoratul în biochimie la München, unde-l întâlnise pe Gheorghe Munteanu-Murgoci. În același an, tânăra pereche pleacă în voiaj în Statele Unite, stabilindu-se la San Francisco, în California. Profesorul Murgoci va studia în laboratoarele Universității Leland Stanford of California, cu celebrul profesor american Eugene W. Hilgard (1833-1916), părintele pedologiei americane.

În 1905, familia Murgoci se întoarce în țară și, în același an, vine pe lume primul lor copil, o fată, botezată Helen. Agnes Murgoci, pasionată de folclorul românesc, îl va însoți pe soțul său în călătoriile acestuia prin țară și va culege povești, basme, ghicitori, descântece etc., pe care le va așterne pe hârtie, publicându-le în Anglia, în celebra revistă „Folklore” și făcând astfel un util lobby României în Marea Britanie. Profesorul Murgoci continuă cercetările sale geologice atât în țară, cât și în străinătate, publică noi lucrări, emite noi teze, le fundamentează, editează manuale școlare, scrie cursuri universitare. Din 1906, este numit, prin Decret Regal, șeful Secțiunii agrogeologice din nou-înființatul Institut Geologic al României.

O altă fotografie ne înfățișează tânăra familie Murgoci la câțiva ani de la căsătorie. În 1907 se naște al doilea copil al celor doi, un băiat, Radu-Maxwel Murgoci, botezat cu prenumele bunicului după tată și cu cel al bunicului după mamă. Aceasta (fig. 8) ne prezintă familia profesorului Murgoci la Bristol, în casa soției sale, Agnes Kelly Murgoci. În desele sale călătorii în Marea Britanie, profesorul Murgoci ia contact cu mișcarea *scout* (cercetășia), care la acea vreme luase un mare avânt în mai toată Europa, dar rădăcinile erau aici, în Anglia. Astfel se formează și în România primele grupuri de cercetași în 1913, iar în 1914, Asociația „Cercetașii României” va fi recunoscută oficial. Profesorul Murgoci va fi în fruntea conducerii acestei asociații până spre sfârșitul vieții sale.

Figura 8

Iată o altă interesantă fotografie din 1912, fotografie făcută în parcul Castelului Peleş de la Sinaia cu ocazia trecerii examenului de bacalaureat de către AS Principele Carol (fig. 9). Trebuie să amintim că profesorul Murgoci a fost dascălul tânărului prinț pe toată perioada preparatorie, el fiind și profesorul examinator la fizică și chimie, la bacalaureat. În rândul întâi din față se află Regele Carol I, la stânga sa, Prințul Ferdinand, Regina Elisabeta, Principesa Maria și, în stânga sa, Prințul Carol. În rândul doi, profesorii de bacalaureat, cu profesorul Murgoci în spatele prințului. În rândul din spate, al doilea de la stânga la dreapta, Ion I.C. Brătianu (1864-1927), din partea guvernului. După examen, toți profesorii au fost decorați cu *Steaua României* de către Regele Carol I. În timpul Primului Război Mondial, profesorul Murgoci se refugiază la Iași, salvându-i viața și prietenului său, Nicolae Iorga,

Figura 9

luându-l cu sine în ultimul tren cu refugiați. Soția sa pleacă, în 1916, cu cei doi copii, Helen și Radu, prin Rusia și Norvegia în Marea Britanie, stabilindu-se la Bristol, unde cei doi copii vor fi înscriși la colegii locale.

Figura 10

O fotografie a fiului savantului (fig. 10) este redată după un tablou executat de cumnatul profesorului, pictorul Gheorghe Ionescu. Tânărul Radu Maxwell va studia la Cambridge, la Clare College și la Clifton College și va lucra cu marele atomist lord Rutherford, laureat al premiului Nobel pentru chimie. Acesta îi prezicea tânărului Radu Maxwell Murgoci un viitor strălucit în fizica atomică. Din păcate, acesta s-a îmbolnăvit în timpul studenției, de TBC, murind la vârsta de 30 de ani.

După război, și deci după înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, când au început tratativele de pace de la Paris – pentru semnarea tratatelor de pace – profesorul Murgoci a fost trimis împreună cu profesorul Alexandru Lapedatu (1876-1950, decedat în detenție la Sighetu Marmăției), ministrul artelor și cultelor, la Paris, întrucât ambii cunoșteau foarte bine relațiile interetnice din Basarabia și Bucovina și starea de spirit a populației. Profesorul Murgoci, care conta pe expertiza favorabilă a prof. Emmanuel de Martonne (consilier al delegației franceze, cu care începuse cercetările în Carpații Meridionali), era bun prieten și cu Douglas W. Johnson (1874-1944), profesor de geomorfologie la Columbia University – membru în Consiliul celor 5 și consilier personal, pe probleme de frontiere, al președintelui Woodrow Wilson (1856-1924), șeful delegației americane la Conferința de Pace de la Paris; a avut lungi discuții cu acesta, care i-a și invitat la o cină intimă și poate și această prietenie a contribuit la atitudinea favorabilă a delegației americane la masa tratatelor.

O chestiune specială care s-a pus la conferința de pace a fost aceea a evreilor – România fiind acuzată din mai multe părți de nerespectarea drepturilor acestora. După conferință, Gh. M.-Murgoci a avut un rol activ în a detensiona această problemă. O altă fotografie (fig. 11) stă mărturie a acestei afirmații: este o fotografie de grup a unei delegații britanice de oameni de știință și cultură venite în România la invitația guvernului român pentru a se convinge la fața locului de starea de fapt. Fotografia a fost făcută la intrarea în casa profesorului Murgoci din București, strada Transilvaniei 7 B,

Figura 11

împreună cu membrii familiei. În partea stângă, așezat pe o scoarță românească, ofițerul Dumitru Mugur, atașatul personal al prințului Carol pe lângă delegați, în picioare tânărul Radu Maxwell Murgoci alături de tatăl său; în fața lor, așezați: 1/ Sir William A. Craigie, profesor la Oxford University – reputat filolog; 2/ Reverendul Dr. F. G. Chevassut, alături de Agnes Murgoci (soția profesorului) și tânăra Helen Murgoci; 3/ Prof. Sidney Chapman, de la Manchester University – matematician de renume.

Iată acum fotografia (fig. 12) marelui lingvist englez, născut în România, Moses Gaster, care în Marea Britanie a susținut cauza României în toți anii în care a stat acolo. Profesorul Murgoci a organizat vizita acestuia, precum și o serie de conferințe în marile orașe din România, în mod exemplar.

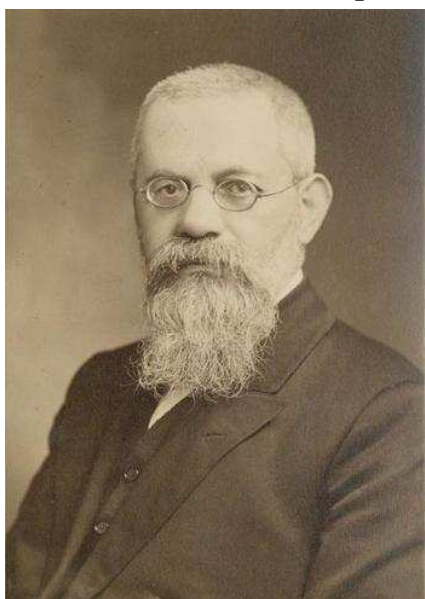

Figura 12

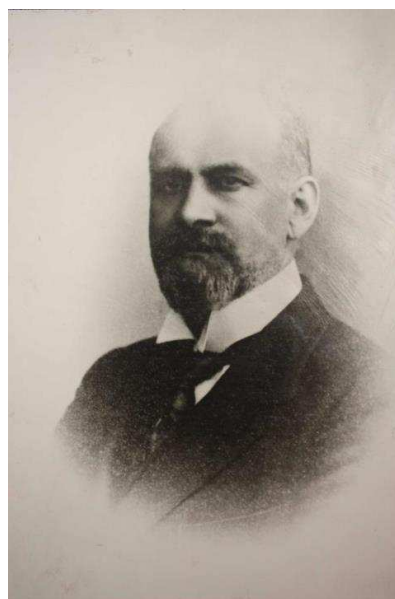

Figura 13

O altă fotografie (fig. 13) îl arată pe savantul nostru spre sfârșitul scurtei sale vieți. Trebuie să arătăm că, între timp, savantul, printre multele sale lucrări ale căror teorii au rămas universal valabile, a emis și teoria structurii în pânze de șariaj a tectonicii Carpaților, una dintre cele mai revoluționare concepții din istoria geologiei. În martie 1925, la nici 53 de ani, marele savant încetează din viață, în urma unei crunte boli care nu se trata la acea vreme, lăsând în urmă o vastă și diversificată operă, cu teorii care vor rămâne universal valabile, cu foarte mulți prieteni din toate mediile sociale, din țară și din străinătate, cu elevi și studenți care-i vor duce renumele mai departe și care-i vor continua opera în alte planuri.

Academia Română, Institutul Geologic al României, Societatea Română de Știința Solului, liceele care-i poartă numele și multe alte instituții l-au omagiat de-a lungul vremii pe marele savant, prin manifestări științifice sau culturale, cu participarea multor personalități. Nu pot încheia acest periplu fotografic fără a mai prezenta câteva imagini. Prima este de la omagierea savantului, la împlinirea a 40 de ani de la moartea sa, în 1965, la cimitirul Sf. Vineri din capitală, unde acesta se află înmormântat. Cel care citește este acad. Alexandru Codarcea, un demn continuator al savantului (fig. 14). A doua fotografie înfățișează pe autorul acestei lucrări și pe dna Jennifer Nicholson, nepoata marelui savant, la mormântul mamei sale, Agnes Kelly Murgoci - decedată într-un tragic

Figura 14

accident de automobil, în 1929, și înmormântată în cimitirul Rzde de pe insula Whyte, în Marea Britanie (fig. 15). Cea de-a treia fotografie înfățișează un moment de la manifestarea dedicată omagierii a 140 de ani de la nașterea savantului, în octombrie 2012, de la Muzeul „Casa Mureșenilor” din Brașov, manifestare desfășurată sub egida Consiliului Județean Brașov, precum și a Inspectoratului Școlar Județean Brașov. În prim-plan, prof. Șerban Dragomirescu, care a contribuit la toate manifestările dedicate marelui savant în 2012 (fig. 16).

Figura 15

Figura 16

Și iarăși spunem că nu putem să încheiem fără a expune aici și caracterizările lăsate de cei ce i-au cunoscut opera. Iată ce scria N. Iorga despre marele savant:

Despre fiul moștenitorului auzim caracterizări entuziaste de la bunul Gheorghe Munteanu-Murgoci. Geologul cu mai vast orizont și cu mai multă aplicare către împărtășirea în cerc mai larg a cunoștințelor sale, om de mare merit, foarte bun vorbitor, familiar, scriitor de chemare... fusese, împreună cu alții, cari nu erau de aceeași talie, profesorul tânărului prinț, care tocmai își trecuse bacalaureatul.

Academicianul Alexandru Codarcea a afirmat despre marele savant:

Dar Murgoci nu a fost numai un mare om de știință, ci și un strălucit reprezentant al țării sale în domeniile științifice în care a activat, în țară și în străinătate; în personalitatea lui complexă s-au îmbinat în modul cel mai fericit, omul de știință progresist, omul de vastă cultură și patriotul luminat... Murgoci a fost unul dintre cei mai cunoscuți și iubiți oameni de știință ai timpului său. Țărani, muncitori, oameni de specialitate, elevi și studenți îl admirau și îl iubeau cu toții pentru firea lui deschisă, prietenoasă, pentru bunul său simț, în inteligența scilpitoare, modestia și entuziasmul cald cu care cucerea pe toată lumea.

Ștefan Cantuniari și Em. Protopopescu-Pake au scris:

Nu putem încheia această schiță biografică, fără să insistăm asupra patriotismului luminat care a susținut toate acțiunile valorosului... Ridicat din mijlocul țărănimii celei mai curate, înzestrat cu acele „puteri intelectuale latente” caracteristice poporului românesc, el ajunge repede printr-o voință neînvingătoare și o putere de muncă uriașă, la asimilarea unei vaste culturi și la atingerea treptelor sociale celor mai înalte.

N. Iorga intervine iarăși, într-o altă lucrare:

Geolog, și prin aceasta geograf, el n-a rămas cu totul străin nici unui domeniu de cunoștințe privitoare la România. Și, când era vorba de a comunica prin grai sau prin scris rezultatul cercetărilor sale, totdeauna, poetul se amesteca: un poet cald și îndrăzneț.

Nicolae-Șerban TANAȘOCA

SALUTUL INSTITUTULUI DE STUDII SUD-EST EUROPENE

Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române salută inițiativa Muzeului „Casa Mureșenilor” din Brașov de a celebra împlinirea celor 140 de ani de la nașterea savantului Gheorghe Munteanu-Murgoci.

Fondator, alături de Nicolae Iorga și Vasile Pârvan, al Institutului pentru studiul Europei sud-estice (1913-1948), Gheorghe Munteanu-Murgoci se numără printre pionierii acestei direcții de cercetare științifică la nivel mondial. Importantă este, mai ales, contribuția savantului român la deslușirea factorilor geografici care, alături de factorii antropologici și istorici, au determinat unitatea în diversitate ce conferă unicitate vastei regiuni sud-est europene, baza unui inextricabil mozaic de popoare diferite și totodată similare prin nenumăratele lor elemente comune de limbă, mentalitate, și cultură, opuse adesea unele altora prin interese antagonice și totuși solidarizate de împărtășirea aceluiași destin istoric, geloase de afirmarea propriei individualități, dar aduse de împrejurările geopolitice să conlucreze neapărat pentru apărarea identității, libertății și demnității fiecăruia.

Împreună cu cei doi iluștri istorici cu care a colaborat îndeaproape, Gheorghe Munteanu-Murgoci are partea sa, însemnată, în îndeplinirea misiunii de factor de pace și civilizație pe care Regatul României a ținut să o asume, ca de atâtea ori în istorie, și în vremea crizei balcanice de la începutul secolului XX. Nu numai intervenția militară care a pus capăt războiului, nu doar acțiunea diplomatică încununată de încheierea Păcii de la București, ci și inițiative de natură spirituală și culturală, cum a fost însăși întemeierea Institutului pentru studiul Europei sud-estice, sunt roadele acestei asumări.

În ajunul sărbătoririi centenarului Institutului pentru studiul Europei sud-estice, Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române (reînființat în 1963), succesor recunoscut al acestui așezământ, este conștient de tot ceea ce datorează iluștrilor lui ctitori, între care Gheorghe Munteanu-Murgoci, și le cinstește memoria.

Mioara POPICA

MESAJUL SOCIETĂȚII DE GEOGRAFIE DIN ROMÂNIA - FILIALA BRAȘOV -

Aduc un salut respectuos din partea Consiliului Național al S.S.G. și din partea filialei Brașov a S.S.G., condusă de domnul dr. Ciprian Șandor.

În cadrul acestei ediții a simpozionului nostru, organizat în colaborare cu Muzeul „Casa Mureșenilor” și Inspectoratul Școlar al Județului Brașov și coordonat de domnul profesor Șerban Dragomirescu, aducem un omagiu marelui geolog și pedolog român Gheorghe Munteanu-Murgoci, care, deși s-a născut în Dobrogea, are strânse legături cu Brașovul (după cum vor confirma invitații de seamă participanți la simpozion).

Cercetările sale, extinse din Dobrogea de Nord în Carpații Meridionali, de la solurile României la resursele de petrol din Oltenia, au stat, alături de multe alte studii și cercetări, la baza pregătirii geografilor și nu numai.

Elevii noștri au dreptul să cunoască, iar noi, profesorii, avem datoria să transmitem mai departe opera de mare valoare a profesorului Gheorghe Munteanu Murgoci, sau măcar să amintim în timpul pregătirii lor (la orele de curs sau pentru concursuri școlare) despre cercetările acestuia.

Pregătirea elevilor pentru olimpiade s-a realizat temeinic, după cum ne demonstrează rezultatele obținute (pe care le vom menționa și în cadrul simpozionului nostru), fapt ce se datorează atât muncii lor, cât și profesorilor lor.

Doresc să închei printr-un gând pe care îl repet în ultimii ani și în care cred:

Într-o perioadă în care timpul parcă aleargă cu viteză din ce în ce mai mare, când preocupările tuturor sunt multiple și diversificate, când școala nu mai este prioritară în viața multor tineri, iar domeniile de interes pentru ei se restrâng, astfel de acțiuni au meritul de a repune, măcar periodic, valorile reale pe locul pe care îl merită în pofida tuturor dificultăților existenței noastre.